

IV НАУКОВІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ ВІКТОРА ДУДКА

На базі відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України 26 травня 2022 р. пройшли присвячені питанням літературного джерелознавства і текстології чергові щорічні Наукові читання пам'яті Віктора Дудка, у яких узяли участь дослідники з Києва та Львова.

Відкрився науковий захід вітальним словом директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка акад. *М. Жулинського*, у якому він наголосив на важливості для літературного джерелознавства й текстології постаті В. Дудка, чиї праці стали новим словом в українській науці. Учасникам він побажав нових здобутків у висвітленні проблемних питань історії літератури й наукових відкриттів, які стануть гідним поцінуванням пам'яті цього непересічного вченого. У своїх доповідях колеги В. Дудка, співробітники Інституту літератури, порушили досить широке коло питань. *Р. Харчук* на підставі висновків багатьох дослідників та дискусії між І. Франком і В. Щуратом 1904 р. визначила, що виписка Т. Шевченка з Біблії — епіграф, а не творча заготовка, як це подано в останньому ПЗТ поета. Цей факт поглиблює як розуміння творчих пошуків Шевченка 1843—1845 рр., так і розуміння рукописної збірки «Три літа». На думку доповідачки, біблійні моделі допомогли поетові створити оригінальний образ української неволі в Російській імперії й українського майбутнього після її подолання.

Шевченкознавчу тематику продовжив *О. Боронь*, довівши в доповіді «Джерела цитатій із Данте у Шевченкових листах», що вжиту в листі до О. Бодяньського від 15 листопада 1852 р. цитату з п'ятої пісні «Пекла» Шевченко знав у перекладі Д. Міна, опублікованому в журналі «Москвитянин» 1843 р., а використаний у листі до Б. Залеського (друга половина червня 1856 р.) афоризм із пісні XVII «Раю» — за текстом повісті О. Пушкіна «Пікова дама» (1833). У доповіді «Новознайдені публікації раннього Михайла Драгоманова» *Г. Бурлака* розповіла про два тексти в газеті «Московские ведомости» за 1859 р., не враховані в бібліографічному покажчику М. Мороза (2011), у якому найраніший друкований текст М. Драгоманова зафіксовано в 1861 р. Також родинне листування Драгоманових дало вказівку на ще одну досі невідому публікацію у газеті «Киевлянин» 1865 р. Окрім цього, доповідачка повідомила про дві публікації, авторство яких з великою ймовірністю належить М. Драгоманову.

Є. Нахлік у доповіді «Причинки до Повного зібрання текстів Івана Франка (із напрацювань до “Франківської енциклопедії”)» обґрунтував, що Франкові тексти доцільно відтворювати буквами сучасної української абетки, але не уніфіковано, а зі збереженням особливостей мови різних періодів. Текстологічна редакція має передавати еволюцію мови письменника. Унаслідок неусталеної на той час етнімічної термінології потребує пояснення вживання етнімів «українці», «русини», «руський», «українсько-руський», «південноруський» тощо, адекватного відтворення їх у сучасних українських перекладах Франкових текстів, відомих за рукописами чи публікаціями польською, німецькою, російською, чеською та угорською мовами. На основі газетних повідомлень, листування В. Підмогильного та донесень інформаторів Я. Цимбал відновила хронологію подій київського літературного життя 1926 р. Зокрема, уточнила дату заснування і склад наглядової ради видавництва «Маса» та доповнила досі скупи відомості про групу МАРС. Дослідниця аргументовано показала, що немає підстав повністю ототожнювати літературні угруповання «Ланка» і МАРС і так само не варто узалежнювати діяльність «Маси» від МАРСу, адже це було видавництво всіх київських (і навіть харківських) письменників, а не певної групи.

Звернув увагу учасників на контекст реалій у вірші Л. Дмитерка «Музика» Б. Цимбал. Шляхом зіставлення названого твору з чернетками вірша М. Драй-Хмари «Симфонія» доповідачу вдалося його датувати, а в результаті додаткових розшуків встановити, що обидва письменники були присутніми на концерті в Маріїнському парку (тоді — Пролетарському саду) 17 серпня 1934 р., де під диригуванням Б. Лятошинського оркестр виконав увертюру до опери «Летючий голландець» Р. Вагнера, що й стало вихідною точкою творчої історії обох віршів. Про історію утворення та відкриття у 1988 р. Музею-архіву Уласа Самчука в Канаді та надходження матеріалів цього музею до України в 1994 р. розповіла Н. Лисенко. Окремо вона зосередилася на епістолярній спадщині письменника канадського періоду. Серед багатьох тем епістолярних діалогів на особливу увагу заслуговує листування з колегами, де обговорюються питання МУРу, видавнича криза організації, матеріальна нестабільність тощо. Саме з них дізнаємося про умови його побуту в Торонто; творчі спонуки до написання романів та проблеми з їх виданням, перекладами їх іншими мовами; взаємини з колегами; реакція на закиди радянської критики тощо.

Листуванню М. Деркач із О. Білецьким присвятила свій виступ Т. Голяк. Доповідачка наголосила, що проаналізовані епістолярні документи періоду 1946—1958 рр. не лише додають кілька штрихів до біографії і праці М. Деркач, а й засвідчують потребу постійного діалогу з О. Білецьким, адже з ним вона ділилась подробицями своєї наукової діяльності: задумами, планами, здобутками і прорахунками. Зміст листів свідчить, що їхнє спілкування було побудовано на довірі, взаємоповазі і щирості. М. Назаренко у доповіді «Двозначність інтертексту: джерела і функції цитатцій в романі П. Загребельного “Я, Богдан (Словіть у славі)”» проаналізував взаємодію інтертекстуального й ідеологічного шарів у цьому квазіісторичному творі. Цитати з текстів XVIII—XX ст., ніяк не позначене використання великих фрагментів із монографій М. Костомарова та М. Грушевського, прихована полеміка з усією традицією художнього зображення гетьмана, від Г. Сенкевича до Н. Рибак, і складний діалог із творчістю Т. Шевченка — усе це перетворює ідеологічно ортодоксальний текст на складну й неоднозначну мотивну структуру.

Завершилися читання плідною підсумковою дискусією.

Б. Ц.

Отримано 2 червня 2022 р.

м. Київ